

De PvdA en de islam Afwegingen van een emancipatiepartij

Overheid moet liberale moslims steunen

De overheid overlegt met conservatieve moslims die niemand vertegenwoordigen. Zij moet zich richten op de liberale moslims, vindt Jeroen Dijsselbloem.

De laatste tijd is de missie ontstaan dat de PvdA zich niet verhoudt tot religies. Wie onze partijgeschiedenis kent, zeker sinds 1946, weet dat voor de PvdA religies, en alle levensbeschouwingen, een waardevolle inspiratiebron voor individuen kunnen zijn. Wij zijn geen religieuze partij maar zeker ook niet anti-religieus. Tegelijkertijd staan we niet neutraal tegenover religie. Daarin verschilt onze partij van de overheid. Wij staan het dichtst bij progressieve krachten, die op basis van hun levensbeschouwing kiezen voor solidariteit, rechtvaardigheid, verdraagzaamheid.

Geloof is in de visie van de PvdA een individuele keuze. De vrijheid om die individuele keuze te maken, is vastgelegd in de wet en verdient zeer actieve bescherming van de overheid, maar zal ook moeten worden bevochten binnen geloofsgemeenschappen. Die emancipatiestrijd is binnen de islam volop gaande.

Voor de PvdA is het helder: de islam is een blijvende godsdienst in Nederland. We hebben te maken met een grote groep nieuwe gelovigen, met sterke, ook cultureel bepaalde gemeenschapsnormen, op een moment dat de Nederlandse samenleving sterk is gesecculariseerd en geïndividualiseerd. Verworvenheden van de afgelopen decennia, zoals de gelijke behandeling van vrouwen en homo's, staan ineens onder druk. Vanzelfsprekend vrijheden lijken niet meer vanzelfsprekend. We zullen actief ruimte moeten bieden aan de islam, maar tegelijkertijd de grenzen waarbinnen de islam zich in Nederland moet nestelen scherp moeten markeren.

Een geloofsovername kan nooit een rechtvaardiging zijn voor het met voeten treden van elementaire grondrechten en rechtsregels. Daarvan zijn de laatste jaren te veel voorbeelden geweest. Straatrovers in Rotterdam die hun misdrijven proberen goed te praten onder verwijzing naar hun geloof. Terroristen die hun gruwelijkheden rechtvaardigen op basis van de Koran. Vaders of broers die geëmancipeerde meisjes mishandelen omdat de geloofseer zou zijn aangetast. Homo's die in elkaar

Mobarak-moskee in Den Haag. Foto Martijn Beekman / de Volkskrant

worden geslagen. Het moet duidelijk zijn dat we als samenleving, als politiek en als staat pal staan voor de grondrechten, de vrijheid van iedereen. Geen enkel geloof rechtvaardigt geweld, tirannie en onderdrukking. Ons beginselprogramma is er kraakhelder over: 'Alle burgers mogen rekenen op vrijwaring van discriminatie en op een respectvolle behandeling van culturele en religieuze uitingen die vallen binnen de grenzen van de democratische rechtstaat. Respect voor de geloofsvrijheid van anderen, acceptatie dat mannen en vrouwen, homo's en hetero's in Nederland gelijke rechten hebben en het recht op geloofsafval behoort daar bij.'

In het maatschappelijk debat wordt te vaak meegegaan in de redering dat de islam deze onderdrukking nu eenmaal toestaat of zelfs propageert. Als Al Qaida zegt

te handelen vanuit de zuivere islam, moeten wij niet de fout maken te zeggen: Aha, dan is de zuivere islam dus het probleem en is de enige redding dat moslims dat geloof achter zich moeten laten. Die denkfout, waarmee we zij aan zij zouden komen te staan met de salafisten en wahabisten, is bij herhaling gemaakt (Hirsi Ali, Pastors, Wilders). Het zijn de radicale islamisten die steeds spreken over de wereldgemeenschap van moslims, als een homogeen front tegenover het perfide Westen. Uit de diversiteit van geloofsopvattingen spreekt het tegendeel. Laten we die diversiteit benutten om progressieve krachten te ondersteunen en als bondgenoot te zien. En laten we vertrouwen hebben in de kracht van de democratische rechtstaat om daar waar onze grondrechten met voeten worden getreden, snel en effectief op te treden.

De huidige officiële gesprekspartners van de Nederlandse overheid zijn niet representatief voor de vele verschillende geluiden onder Nederlandse moslims. Liberale en progressieve moslims zijn niet vertegenwoordigd in de contact-organen. De bestuurders die daar met ministers overleggen, leggen geen publieke verantwoording af over hun inbreng, veel jongeren herkennen zich niet in deze zelfbenoemde, conservatieve leiders. Op deze manier wordt emancipatie niet bevorderd, maar gesmoord.

Onderdeel van de diversiteit onder moslims is ook orthodoxie. Ook daarmee moeten we omgaan. De staat laat maximale ruimte voor individuele keuzen, zolang deze niet in strijd zijn met de wet. In de private sfeer kunnen regels worden gesteld. Dat gebeurt in de gedragscodes die het kabinet wil bevorderen, bijvoorbeeld op scho-

len. Ook voor de boerka zijn op enkele scholen regels gesteld. En mening PvdA-wethouder heeft al aangegeven dat als je sollicitatieplicht hebt, je geen boerka kunt dragen. Zeer terecht. Als voorvechters van emancipatie zien wij boerka's als ongewenste obstakels die participatie en open communicatie in de weg staan. Ook al bestaat de vrijheid in boerka op straat te lopen, wij hopen zo min mogelijk boerka's in Nederland te zien. Maar in tegenstelling tot rechtse partijen geloven wij niet in een bij wet afgedwongen emancipatie. De kracht van het debat, zeker wanneer dat open en breed wordt gevoerd, wordt in dit verband onderschat.

Het is van groot belang dat de islam zich op een goede manier vestigt in Nederland. Dat vergt actieve bemoeienis van politiek en overheid. Zo hebben wij ons best gedaan Nederlandse imamopleidin-

gen van de grond te krijgen, zodat de import van conservatieve buitenlandse imams op den duur ophoudt. Het is essentieel voor de toekomst van de islam in Nederland dat zich op niet al te lange termijn een Nederlandse moslimvoorzitter aanbidt. Een proces van emancipatie binnen de gemeenschappen is dringend nodig. Hoe om te gaan met kritiek, waar wij in onze samenleving zo aan gewend zijn? Hoe zich te manifesteren in het debat? Nieuwe generaties zullen hoger opgeleid moeten zijn om dat debat te voeren. De overheid kan dat actief steunen en ervoor zorgen dat ook progressieve krachten naar voren worden gehaald. Daar zullen wij op inzetten. Terzijde blijven staan en hopen dat het vanzelf goed gaat, is niet aan de orde.

Jeroen Dijsselbloem is lid van de Tweede Kamerfractie van de PvdA.

Afvalligheid kan niet in de islam

De PvdA ontkent het fundamentele conflict tussen de dominante interpretatie van de islam en de Nederlandse rechtsorde nog steeds, zegt Michiel Hegener.

Hoevel fractieleider Jaques Tichelaar van de PvdA zich op 15 augustus schriftelijk had verplicht niet naar buiten te komen met de *Steuverklaring* bij de oprichting van het Comité van ex-moslims, gaf hij onder meer in de *Volkskrant* van afgelopen zaterdag zijn reden om niet te tekenen (Voorpagina, 1 september).

Het argument dat Tichelaar mij zaterdag telefonisch gaf voor het verbreken van zijn belofte – 'de verklaring was toch al uitgelekt' – was plausibel, maar Tichelaar zag iets over het hoofd. Een reden waarom het Steuncomité voor ex-moslims de *Steuverklaring* pas openbaar wilde maken bij de presentatie van het Comité van ex-moslims, volgende week, was om te voorkomen dat er debatten zouden losbarsten over delen van de verklaring. Dat is precies wat nu wel gebeurt en voor de zaak van de ex-moslims is dat niet goed.

Hoe de verklaring naar buiten kon komen, terwijl alle ontvangers zich verplicht hadden tot geheimhouding tot de dag van openbaarmaking, is intussen onbekend. Doel was overduidelijk om de zaak van de ex-moslims te beschadigen. Ook staat vast dat *Trouw*, één van een reeks van ontvangers van de uitgelekte *Steuverklaring*, het nodig vond de tekst op de website te zetten. Ook die actie was strijdig met het belang van de ex-moslims.

Nu Tichelaar met argumenten voor zijn niet-tekenen naar buiten is gekomen, is het nodig daar iets op terug te zeggen. Om deze passagie uit de *Steuverklaring* draait het bij de PvdA:

'Dit conflict tussen de islamitische leer en de Nederlandse wet bestaat al jaren. Maar de regering negeert het probleem en stelt kennelijk respect voor de islam boven respect voor individuele vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing.'

Alles wat daar staat, is juist. Het conflict is onomstreden: alle vijf sharia-scholen eisen de doodstraf voor een afvallige man, vier eisen dat ook voor een afvallige vrouw. Een school, de Hanafitische, stelt dat een afvallige vrouw gevangene gezet moet worden en 39 zweepslagen per dag moet krijgen, net

zolang tot ze weer moslim zegt te zijn. Verder blijkt uit de Hadith dat Mohammed persoonlijk de doodstraf heeft ingesteld voor afvalligheid.

Dat is meer dan een teruggrijpen op oude teksten: in alle handboeken over de islam valt te lezen dat afvalligheid geen optie is. Er is vrijwel geen islamitisch kind dat krijgt te horen dat hij of zij vrij is in geloofs-zaken. Ter verdediging van Tichelaar: het beeld wordt vertroebeld doordat woordvoerders van de islam in Nederland en elders in het Westen – imams, journalisten bij moslimomroepen, Meiden van Halal etcetera – altijd zullen zeggen dat er geen probleem is, dat iedereen eruit mag. Door te bevestigen dat er een uittredingsverbod geldt, zouden ze namelijk de aandacht vestigen op een negatief aspect van de islam, en daar is de islam niet mee gediend.

Kortom, er bestaat wel degelijk

Een nuttige les voor PvdA'ers: google 'islam' en 'apostasy' en 'huiver'

een conflict tussen de islamitische leer en de Nederlandse rechtsstaat. Wie nog twijfelt, typt op internet islam en apostasy (afvalligheid). Lees en huiver – een nuttige oefening voor alle PvdA-kaders.

Dat de regering het probleem ontkent, is ook helder. Let op het woord 'kennelijk' in de *Steuverklaring*. Dat staat er met een reden. Er staat niet dat de regering respect voor de islam boven respect voor individuele vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing stelt, maar dat de regering dat kennelijk doet.

Het blijkt namelijk uit de feiten: onze regering komt de slachtoffers van de islam, mensen die graag vrijheid van godsdienst en levensovertuiging zouden genieten, op geen enkele wijze te hulp. Dagelijks worden in Nederland tientallen pasgeboren baby's als moslim-voor-het-leven gebrandmerkt. Ook voor hen doet de regering, en doet de PvdA, helemaal niets.

De passage in de verklaring klopt dus geheel. De weigering van de PvdA bewijst dat de PvdA nog steeds in een staat van ontkenning verkeert inzake het fundamentele conflict tussen de dominante interpretatie van de islam en de Nederlandse rechtsorde.

Michiel Hegener is journalist en voorzitter van het Steuncomité voor ex-moslims.

Een wetenschappelijke uitgave van Mein Kampf is niet strafbaar

Egbert Dommering vindt dat historici nu eens werk moeten maken van een wetenschappelijke editie van *Mein Kampf*. Die zal niet strafbaar zijn.

Geert Wilders heeft een verbod op de Koran bepleit, 'zoals ook *Mein Kampf* verboden is' (Forum, 8 augustus). Naar aanleiding daarvan is op de Forum-pagina een reeks artikelen verschenen die zich concentreren

op de wenselijkheid van het al dan niet (blijven) verbieden van *Mein Kampf* (Jan Blokker jr., 20 augustus; Meindert Fennema, 22 augustus; Johannes Houwink ten Cate, 24 augustus; Fennema, 27 augustus).

In die discussie blijven twee punten onderbelicht. Wilders en de wetenschappers gaan er voetschots van uit dat de Nederlandse overheid de bevoegdheid en de juridische middelen heeft om, als zij dat zou wensen, door middel van een wettelijke of bestuurlijke maatregel een boek te verbieden.

Het tweede punt is dat onze parlementaire en historische verzuimden hebben enig onderzoek te doen naar hoe het ook weer zat met het

niet verspreiden van *Mein Kampf* op Nederlands grondgebied.

Het eerste punt is het eenvoudige. Artikel 7 van de Grondwet kent een censuurverbod. Het verbod van de overheid een publicatie vooraf, op grond van de beoordeling van de inhoud, te verbieden. Het geeft daarin een sterkere bescherming dan artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens dat op Europees niveau de vrijheid van meningsuiting regelt. Dat censuurverbod verhindert dus dat de overheid vooraf, door middel van wettelijke of bestuurlijke maatregelen, een boek verbiedt. De rechter kan achteraf een concrete publicatie (ge-

deeltelijk) onrechtmatig achten, maar dat is een andere zaak.

Het tweede punt is iets ingewikkelder omdat het een auteursrechtelijke kant en een strafrechtelijke kant heeft. De auteursrechtelijke kant zit als volgt in elkaar. Het auteursrecht van Hitler op *Mein Kampf* werd in Duitsland na de Tweede Wereldoorlog door de Beierse staat geconfisqueerd. Beieren ging op basis van dat auteursrecht iedere heruitgave in binnen- en buitenland tegen. In Nederland gebeurde na WOII hetzelfde met de vertaalkosten (een afzonderlijk auteursrecht) van de in 1939 uitgegeven Nederlandse vertaling van de NSB'er Steven Barends. Op

basis van dat auteursrecht verbod de Nederlandse overheid nog in 1975 de verspreiding van een illegale Belgische herdruk. Over dit oneigenlijk gebruik van het auteursrecht schreef in dat jaar D.W.F. Verkade (nu advocaat-generaal bij de Hoge Raad) in de *Volkskrant*: 'Het auteursrecht wordt nu gebruikt als stok om de hond mee te slaan; het wordt gebruikt als censuurmiddel terwijl het daar nooit voor is bedoeld.'

Nu het strafrechtelijke punt. Wij kennen in ons Wetboek van Strafrecht een artikel 137e dat het verspreiden van racistische en voor bevolkingsgroepen beledigende publicaties verbiedt. Dat artikel is

een uitvloeisel van het Verdrag tegen rassendiscriminatie dat Nederland heeft geratificeerd. Op grond van dat artikel heeft de HR in 1987 een boekverkoper veroordeeld die *Mein Kampf* (een Belgische uitgave van de Nederlandse vertaling) in de etalage had liggen. Dat werd gedaan op grond van de kwaadaardige strekking van het boek, ongeacht of de verkoper kwade bedoelingen had, en ongeacht de wijze van aanprijzing. Dat is dus iets anders dan een algemeen verspreidingsverbod. Het wil alleen zeggen dat de rechter in dat concrete geval de verspreiding van de oude vertaling strafbaar achtte.

De Nederlandse Staat kan zich nog tot zeventig jaar na de dood van de Nederlandse vertaler op het auteursrecht van de oude vertaling blijven beroepen om verspreiding daarvan tegen te gaan. Tegen nieuwe vertalingen kan zij niet optreden (anders dan door strafrechtelijke vervolging). De Beierse Staat kan zich theoretisch nog tot 2015 (70 jaar na 1945) op het auteursrecht van Hitler beroepen om nieuwe vertalingen tegen te gaan, maar betwijfeld moet worden of dat een behoorlijke uitoefening van het auteursrecht is (het Hof Den Haag achtte in 2003 het gebruik van het auteursrecht om het verspreiden van geheime geschrif-

ten van de Scientology-kerk tegen te gaan, oneigenlijk).

Naar mijn mening zou een wetenschappelijk commentarieditatie van *Mein Kampf* niet onder de discriminatie-strafbepalingen van het Wetboek van Strafrecht vallen. Een publicatie die een belangrijke historische bron op een wetenschappelijk verantwoord manier beoogt te ontsluiten ontbeert het kwaadaardige karakter dat het origineel misschien wel had. Kortom, laten de historici van een dergelijke uitgave nu maar eens werk van maken.

Egbert Dommering is hoogleraar informatierecht aan de UvA.

Michaël Zeeman Het beeld van Nederland in het buitenland

's-Gravenhage

's-Nederland' een merk dat je kunt branden (Engels woord, vernederlandst door legioenen reclamemakers en consultants; betekent: 'als merk presenteren'), ongeveer zoals dat ook wordt gedaan met oplossoep of met 's lands hoofdstad, Amsterdam? Of is het geen schande de verwarring waarin de natie verkeert ook buitenslands onomwonden te erkennen en desnoeds te tonen?

Moet je, anders geformuleerd, voor het buitenslands beleid een campagne verzinnen, compleet met een prikkelende en liefst korte bewering, een logo en een naam, en de buitenslands dienst drillen in het opereren binnen de termen van die campagne als zij van Afghanistan tot Zweden uit de doeken doet waar Nederland voor

staat? Of moet je juist uitingen van Nederlandse cultuur naar voren schuiven die demonstreren dat wij ook niet meer precies weten wie wij zijn en wat wij te melden hebben, levende kunst, over de kwaliteit waarvan nog geen consensus bestaat en die de toeschouwers in den vreemde soms danig aan het schrikken kan maken?

Cultuurbeleid is lange tijd het minst bedoelde en minst geachte deel van onze diplomatieke dienst geweest; wie ergens op een ambassade als cultureel attaché werd aangesteld wist dat het met zijn diplomatieke carrière gedaan was.

Daar gaan de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans en de minister van Cultuur Ronald Plasterk nu drastisch verandering in aanbrengen. Op de rituele ambassadeconferentie, begin deze week, werd voorgesteld het cultuurbeleid

voortaan als de kern van ons buitenslands beleid aan te merken. Die conferentie is een regelmatig plaatsvindende reünie van de buitenslands dienst, waarbij alle Nederlandse ambassadeurs voor enkele dagen terugkeren naar Den Haag om met hun minister, staatssecretaris en de ambtelijke staf van het ministerie te bespreken hoe het gaat en wat de nieuwe plannen zijn. Een belangrijke bijeenkomst.

De mensen die de hemel tergen de campagne 'I Amsterdam' verzinnen, en die zich hebben laten inspireren door de succesvolle campagne die 'Cup-a-soup' ooit voerde, mochten laten zien hoe goed de bejegening en voorts de presentatie van een stad als merk werkt. Eenheid in de geleiders, onverbidde aanwezigheid van het logo en die door merg en been gaande naamgeving op zo wat alle uitgaande post en inter-

nationale activiteiten van en in de stad zouden een gunstig effect op het beeld van die stad elders in de wereld hebben. Branding: de gemeente Dokkum schijnt te aarzelen over een vergelijkbare campagne met 'I Do Dum' als blikvanger en in Utrecht gaan stemmen op om, met het oog op de omvangrijke studentenpopulatie, die eerder geneigd is te tutoyeren dan te vovsuyeren, de naam te wijzigen in 'Ioutrecht'.

Maar is de opvatting dat een land eigenlijk een merk is een niet wat al te karige opvatting van wat een land, een natie en een cultuur te bieden hebben? En bovendien, zou het helpen, bij het aan-

pakken van het probleem waarvoor Harer Majesteits zaakgelastigden in den vreemde zich in toenemende mate gesteld zien?

Dat de cultuurpolitiek en de kwestie van de nationale identiteit alsmede het beeld dat daarvan elders in de wereld bepalend fenomeen.

Toen Nicolas Sarkozy vlak voor de zomer zijn nieuwe kabinet samenstelde, benoemde hij een minister voor Culturele Identiteit: ook de Fransen weten niet goed meer wie zij zijn.

De Nederlandse diplomaten worden op hun posten tegenwoordig strijk en zet lastig gevallen met vragen naar de Neder-

grottingstekort, wat zijn de verwachtingen van de economische groei, hoe hoog ligt de werkloosheid er en welke secundaire arbeidsvoorwaarden hebben de Turken thuis? Dat is voorbij; geen mens praat nog meer over de finesses van de Turkse economie, maar iedereen wil weten of de Turken in cultureel opzicht wel bij Europa horen. Onder die vraag siddert de adder van de botsing der beschavingen, lees: de vrees voor de islam. Godsdienst is bij uitstek een cultureel en cultuur bepalend fenomeen.

landse culturele identiteit. Op zichzelf is de kennis van de Nederlandse cultuur buitenslands vermoedelijk toegenomen (denk aan de grote hoeveelheid vertalingen van Nederlands literair werk die beschikbaar zijn gekomen), maar het dagelijks nieuws wordt gedomineerd door een inmiddels ontmoedigende reeks incidenten. Pim Fortuyn, *Submission*, Theo van Gogh, brandende moskeeën, het ongeldige paspoort van Ayaan Hirsi Magan en haar daarop volgende emigratie naar de Verenigde Staten, de pedofielenpartij: dat begint op een patroon te lijken. En omdat dat patroon nogal afwijkt van het eraan voorafgaande rustieke beeld van een land waarvan de bevolking gemoedelijk achter de dijken wat zat te blowen en naar het voetballen zat te kijken, of desnoeds naar 'De Nachtwacht' en 'De Aardappelers', komen er bedremelde vragen. Er

zijn meer mensen die Ian Buruma's *Murder in Amsterdam* hebben gelezen dan Margriet de Moors *Kreutzersonate*. Het gaat, kortom, niet zo goed met het beeld van Nederland in het buitenland.

Beeldcorrectie is één van de middelen die de ambassadeurs ten dienste staan. Maar binnen het toch al penibele genre van het ingezonden stuk is de ambassadeursbrief in een krant wel de sneu. En dus gaan Timmermans en Plasterk hun schouders eronder zetten: vitale kunstenaars laten zien van levende kunstenaars – en het is geen diplomatiek risico als die pijn doet. Maak de wereld maar deelgenoot van onze twijfels en verwarring.

Misschien kunnen wij iets leren van de reacties. Over onszelf.

Dit is de eerste aflevering van een nieuwe wekelijkse rubriek.

